

Vastuullisuus julkisissa hankinnoissa – Mitä, miksi ja miten?

10.4.2024

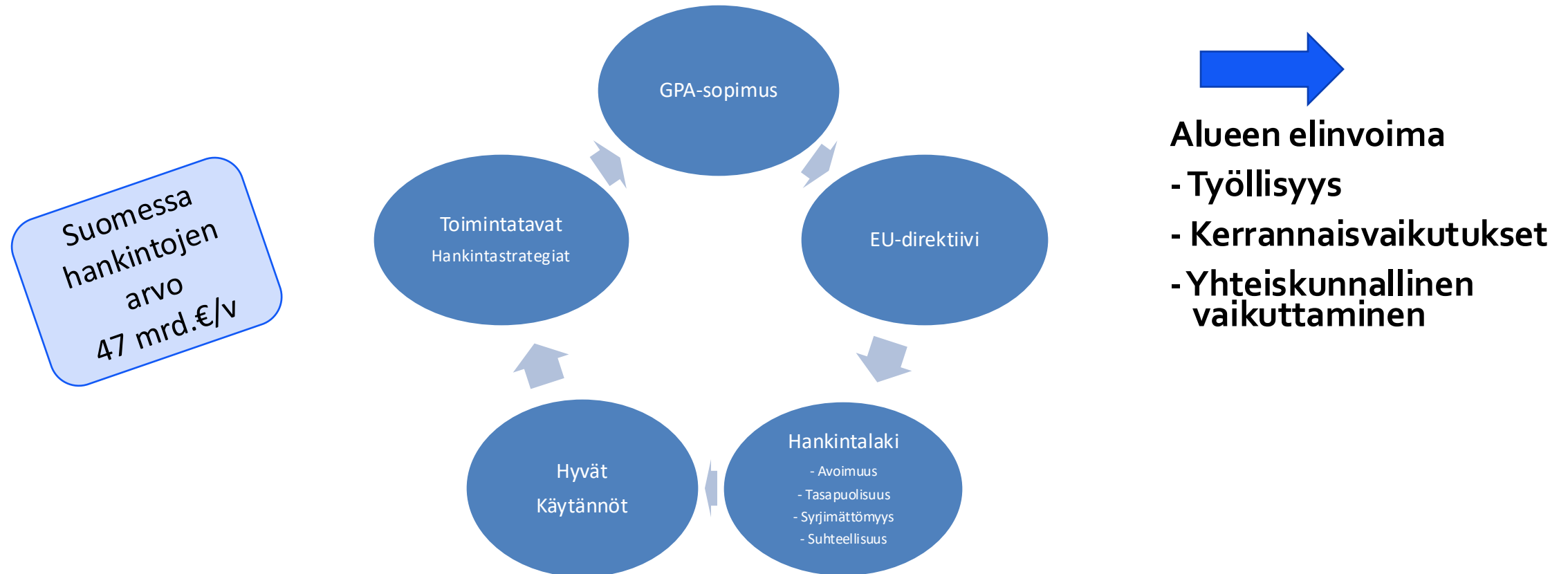
Päivi Halonen / Pohjois-Karjalan hankintoimi

Pohjois-Karjalan hankintatoimi

- Maakunnallinen hankintarengas Pohjois-Karjalan hankintatoimi v. 2007 →
- Vastaa yhteistyötahojen tavaroiden ja palveluiden yhteishankinnoista *yhteistyötahon niin halutessa*
 - Yhteistyötahoja yhteensä 69 kpl
- Kuuluu hallinnollisesti Joensuun kaupungin kaupunkikonserniin
- Toiminta katetaan komissiomaksu –mallilla
- 362 kilpailutusta vuonna 2023, arvo 292 miljoonaa euroa
- Hankintatoimi on yhteistyötahon “tahtotilan toteuttaja”
 - Hankinnasta vastaava hlö/ryhmä määrittelee itse hankinnan sisällön ja valintaperusteet
 - Mahdolliset alueelliset eroavaisuudet ja hankintastrategiat on mahdollista huomioida myös maakunnallisissa hankinnoissa (esim. osatarjoukset, eri kriteerit eri alueilla jne.)
 - Hankintatoimi avustaa määrittelytyössä ja *vastaa hankinnan lainmukaisesta toteuttamisesta*
 - Myös hallitus tai muu vastaava toimielin voi vaikuttaa tarjouspyynnön sisältöön (luonnosvaihe)
- [Tilastotietoa vuodelta 2023](#)

JULKISIIN HANKINTOIHIN VAIKUTTAVAT MONET TEKIJÄT – JA NE VAIKUTTAVAT MONEEN ASIAAN

- Tulkintoja muokkaa myös oikeuskäytäntö sekä muut lait, esim. Sote-hankinnoissa palvelua koskevat sisältölait

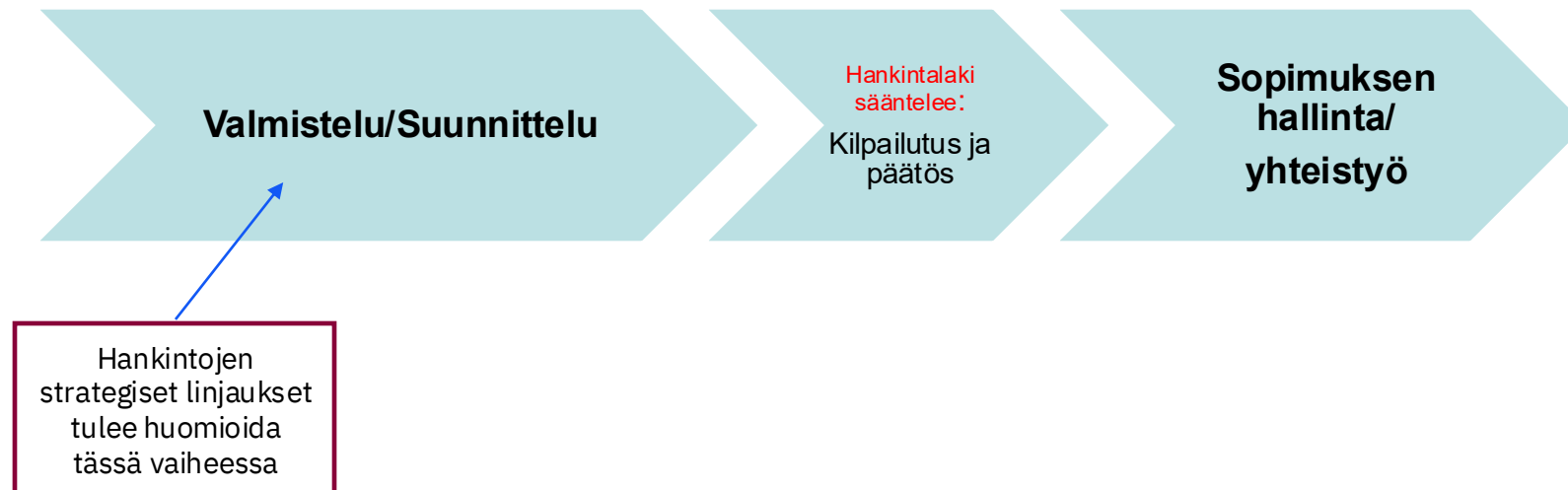
Vastuullisuus hankintalain näkökulmasta

- Laki asettaa reunaehdot, mutta antaa paljon mahdollisuuksia vastuullisuusnäkökohtien huomioimiseen
 - Huomioiminen pääsääntöisesti vapaaehtoista
 - Hankintayksiköillä on laaja harkintavalta päättää, mitä se on hankkimassa ja millä ehdoilla sekä mitä hankinnan kohteen ominaisuuksia se hankinnassa painottaa
 - Näkökulmia ovat sosiaalinen-, taloudellinen-, ympäristö- ja innovaationäkökulma
 - Myös vastuullisten hankintojen on oltava yhdenvertaisia, syrjimättömiä, läpinäkyviä ja suhteellisuusperiaatteen huomioivia
- Hankintatoimen toiminnan ydin, julkisten varojen säästäminen, on jo itsessään vastuullinen. Julkisilla hankinnoilla voidaan aikaansaada laajasti myös muita yhteiskunnallisia vaikutuksia.
- Yhteishankinnat ovat tehokas keino toteuttaa kansallista hankintastrategiaa ja julkishallinnon vastuullisuutta koskevia päätöksiä. Suuren volyymin ansiosta voidaan vaikuttaa uudenlaisten palveluiden syntymiseen sekä ohjata tuotteiden ja palveluiden kehitystä ympäristö-, sosiaaliset ja taloudelliset näkökohdat huomioivaan suuntaan.

”HANKINTALAKI EI KIELLÄ JULKISEN HANKKIJAN JA YRITYSTEN VÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ”

MARKKINAKARTOITUS 65 §
TARJOAJAN OSALLISTUMINEN VALMISTELUUN, ETURISTIRIIDAT 66 §

* NELJÄ HANKINTALAIN PERIAATETTA

Miten vastuullisuus voidaan
ottaa huomioon hankinnoissa
eri näkökulmista katsoen?

Sosiaalinen vastuu

- Hankinnoissa voidaan hyödyntää esimerkiksi seuraavia sosiaalisia näkökulmia:
- Työllistäminen ja erityisryhmien työmahdollisuuksien lisääminen
- Tasa-arvoiset ja turvalliset työolot sekä oikeudenmukainen palkkaus
- Kansallisen lainsäädännön ja työehtosopimusten noudattaminen
- Palveluiden tai tavaroiden saavutettavuus ja esteetön käyttö
- Yritysten liiketoiminnan toteuttaminen niin, että ne huomioivat ympäristönäkökulmat ja sosiaaliset näkökulmat laajemmin kuin laissa edellytetään
- Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, edistäminen ja väärinkäytöltä suojeleminen
- Pienten ja keskisuurten yritysten sosiaalisesti vastuullisiin hankintoihin osallistumisen turvaaminen
- Eettiset toimitus- ja valmistusketjut sekä reilun kaupan periaatteet
- Sosiaaliset näkökohdat voidaan ottaa huomioon hankinnan useassa eri vaiheessa, kuten hankinnan suunnittelussa, toimittajaa koskevissa soveltuvuusehdoissa, tarjousten vertailuperusteissa ja sopimusehdoissa.

Sosiaalinen vastuu – miten voi huomioida?

- Sopimusehtoihin voidaan viedä vastuullisuusvaatimuksia
- Toimittajilta voidaan edellyttää osassa sopimuksia sitoutumista erillisen Code of Conduct –liitteen mukaisiin vaatimuksiin
 - vastuullisuuden vähimmäisvelvoitteet (Code of Conduct)
 - toimittajalta edellytetään sitoutumista siihen, että tuotteen valmistus tapahtuu olosuhteissa, jotka ovat eettisten toimintaohjeiden mukaisia. Sosiaalisten riskien tunnistaminen tulee tehdä ennen hankinnan käynnistämistä.
- Hankinnassa voidaan velvoittaa työllistämiseen tai se voi olla pisteytettävä asia
- Tärkeitä asioita ovat niin ikään esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioiminen niissä sopimuksissa, joissa tämä on mahdollista
- Vähimmäisvelvoitteissa viitataan muun muassa tiettyihin kansainvälisen työjärjestön ILO:n yleissopimukseen ja YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen
- Sosiaaliseen kestävyYTEEN kuuluu ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien noudattaminen ja niiden toteutumisen edistäminen ja valvominen tuotantoketjun eri vaiheissa

Ympäristövastuu

- Julkiset hankkijat voivat olla hyvänä esimerkkinä yksityisen sektorin kuluttajille
- Julkisten hankintojen suuri volyymi vaikuttaa valmistajien tuotekehitykseen ympäristöystävällisempään suuntaan
 - Esim. Suomen julkiset hankinnat noin 47 miljardia euroa vuosittain
- Hankintojen aiheuttamat suorat ympäristövaikutukset vähenevät ja taloudelliset säästöt kasvavat
- Esim. energiatehokkaat laitteet vähentävät energiankulutusta
 - Pienempi energiankulutus aiheuttaa pienemmät päästöt
 - Pienempi energiankulutus tuottaa säästöä käyttökustannuksissa
- Ympäristönäkökohdat voidaan huomioida kaikissa hankintamenettelyn vaiheissa; niin hankinnan suunnittelussa, tarjoajien ja ehdokkaiden valinnassa kuin hankintasopimuksen tekemisessäkin
- Tutkihankintoja.fi-sivuilla voi tarkastella myös mm. energiatehokkuuden huomioimista
- Toimialakohtaisia ohjeita/kriteeripankkeja saatavilla jo runsaasti, esim. Kriteeripankki.fi ja Motiva

Ympäristövastuu – miten voi huomioida?

- Hankinnan huolellinen valmistelu lähtökohdaksi (selvillä toivotut ympäristövaikutukset?)
 - Loppukäyttäjien kuuntelu
 - Markkinakartoituksella tietoa ympäristöystävällisistä ratkaisuista
- Hankittavalle tuotteelle tai palvelulle kannattaa tarjouspyynnössä asettaa vähimmäisvaatimukset, jotka tuotteen/palvelun on täytettävä
 - Esimerkkejä teknisestä määrittelystä; uusiopaperin, uusiosähkön tai biokaasuauton vaatiminen
 - Esimerkkejä toiminnallisesta määrittelystä; energiatehokkuus, vähäpäästöisyys, ympäristömerkki tai kierrätettävyyys tai rakennusurakoissa sisäilmaolosuhteisiin liittyviä vaatimuksia
 - Ympäristömerkeistä; Myös vastaavat merkit tulee hyväksyä, huom. ympäristömerkit ovat usein maksullisia
- Haitallisten aineiden käytön vähentämiseksi voidaan asettaa vaatimuksia
- Päätöksiä ei kannata tehdä pelkän hankintahinnan perusteella, vaan tarkastele koko elinkaaren aikaisia kustannuksia (energiankulutus, huoltokustannukset). Monissa laitteissa käyttökustannukset voivat nousta moninkertaisiksi hankintahintaan verrattuna. Investointi energiatehokkaaseen tekniikkaan maksaa itsensä takaisin alentuneina käyttökustannuksina.
 - Voidaan huomioida myös ulkoisvaikutukset, esim. kasvihuonepäästöjen kustannukset
 - Käytetyn laskentamenetelmän tulee olla syrjimätön ja tieteellisesti todistettu

Ympäristövastuu – miten voi huomioida?

- Ympäristökriteerien käyttö vertailuperusteina
 - Tarjous saa sitä enemmän pisteitä, mitä vähemmän kulutusta tai päästöjä hankinnan kohteesta syntyy
- Soveltuvuusvaatimuksilla voidaan varmistaa ympäristöosaaminen
 - Vaaditaan aikaisempaa kokemusta hankkeiden kestävästä ja ympäristöystävällisestä toteutuksesta
 - Myös tarjoajan henkilöstölle voidaan asettaa vaatimus tietyn tason ympäristöasioiden hallitsemisesta
- Ympäristöasioiden hallinta- ja laadunvarmistustoimenpiteet tarjoajan toiminnassa
 - Vaaditaan ympäristönäkökohtiin liittyviä selvityksiä hankinnan suorittamisessa toteutettavista ympäristöhoitotoimenpiteistä
 - Ympäristöhoitoa koskevien standardien vaatimusten osalta on viitattava unionin ympäristöasioiden hallinta- ja auditointijärjestelmään (EMAS) tai olemassa oleviin eurooppalaisiin tai kansainvälisiin asianmukaisiin standardeihin, kuten esimerkiksi ISO 14001 järjestelmään tai suomalaiseen Ekokompassiin
- Harkinnanvaraisilla poissulkemisperusteilla laiminlyönnit esiin; Hankintayksikkö voi siten sulkea tarjouskilpailusta ehdokkaan tai tarjoajan, jos se on
 - Rikkinut Suomen tai EU:n lainsäädännön tai tiettyjen kansainvälisten sopimusten ympäristövelvoitteita
 - Jonka aikaisemmissa suorituksissa hankinta- ja käyttöoikeussopimuksissa on ollut merkittäviä tai toistuvia puutteita jonkin keskeisen ympäristövaatimuksen toteuttamisessa, esimerkiksi rakennusurakan kohdalla
- Hankintasopimuksen erityisehdoilla velvoitteita ympäristön huomioimiseen
 - Kasvihuonekaasujen raportointi, kierrätysvelvoite, henkilöstön koulutusvelvoite, tilaukset harvemmin isoissa erissä jne.

Taloudellinen vastuu

- Toimittajilta tulee vaatia riittävää taloudellista suorituskykyä (valvonta koko sopimuskauden ajan)
- Tarvittaessa voidaan asettaa liikevaihtovaatimuksia
- Tilaajavastuulain edellyttämisen asioiden tarkastus ja noudattamisen valvonta (myös sopimuskaudella)
- Ympäristölainsäädännön noudattaminen poikkeuksellisen alhaisissa tarjouksissa
 - Hankintayksiköllä on EU-hankinnoissa velvollisuus pyytää tarjoajalta selvitys tarjoushinnan taustoista silloin, kun kyseessä on poikkeuksellisen alhaiselta vaikuttava tarjous. Pyydetty selvitykset voivat koskea ympäristölainsäädännön velvoitteiden noudattamista. Selvitykset voivat liittyä muun muassa valmistusmenetelmään, taloudellisiin tai teknisiin ratkaisuihin, tarjoajan käytettävissä oleviin poikkeuksellisen edullisiin hankinnan ehtoihin tai tarjottavien ratkaisujen omintakeisuuteen.
 - Hankintayksiköllä on toisaalta nimenomainen velvollisuus hylätä hinnaltaan poikkeuksellisen alhainen tarjous, jos hinnan alhaisuuden syynä on ympäristölainsäädännön velvoitteiden laiminlyöminen

Innovaationäkökohdat

- Innovatiiviset hankinnat vaikuttaa julkisten palvelujen tehostumiseen ja niiden laadun paranemiseen
- Hankintalain määritelmän mukaan innovaatiolla tarkoitetaan mm.:
 - uuden tai merkittävästi parannetun tuotteen, palvelun tai menetelmän,
 - uuden markkinointimenetelmän tai
 - uuden organisatorisen menetelmän toteuttamista liiketoimintatavoissa, työpaikkaorganisaatiossa tai ulkoisissa suhteissa
- Innovaatiomyönteisissä hankinnoissa hankintayksikkö määrittelee tarpeensa standardeihin viittaamisen sijasta toiminnallisina ominaisuuksina ja jossa tarjoajat voivat esittää myös uudenlaisia ratkaisukeinoja tarjouksissaan
- Innovaationäkökohtien huomioiminen ja arviointi onnistuvat parhaiten neuvotteluja sisältävissä menettelyissä (innovaatiokumppanuus, kilpailullinen neuvottelumenettely, suunnittelukilpailu)
- Suunnitteluvaihe tärkein – Vuoropuhelu markkinoiden ja käyttäjien kanssa
- Teollis- ja tekijänoikeuksien jakautumista on syytä harkita (immateriaalioikeudet)
- Tarjoajien valintavaiheessa voidaan arvioida ehdokkaiden valmiuksia innovatiivisten ratkaisujen kehittämiseen ja toteuttamiseen
- Käänteinen kilpailutus (kiinteä hinta, laadussa voidaan huomioida ja pisteyttää innovatiivisia tekijöitä)
- Hankintasopimuksen ehdoilla huomio sopimuskauden tapahtumiin (varmistetaan innovaationäkökohtien toteutuminen myös käytännössä)
- Erilaiset bonus/sanktiomallit

Esimerkki: Kopiopaperit ja -kartongit

- EU-kynnysarvon ylittävä yhteishankinta, valittu toimittaja Lyreco Finland Oy
- Hintoja pyydetty myös: ”CO2-hiilineutraali valkoinen, A4 75-80 g, yhden lavan erissä”
- Vastuullisuus- ja ympäristötekijät – vaatimuksia/arvioitavia asioita:
 - Tarjottavien tuotteiden on oltava jäljitettävissä. Vaatimusten täyttyminen tulee voida todentaa tarjoukseen liitettyllä selvityksellä, josta käy ilmi tuotteiden valmistusmaat, ympäristölainsäädännön noudattaminen sekä toiminnasta aiheutuvat ympäristövaikutukset ja niiden huomioiminen ympäristön kuormituksen vähentämiseksi. Todentamisessa voidaan käyttää todistusta ympäristöasioiden hallintajärjestelmästä, kuten esimerkiksi EMAS tai ISO 14001.
 - Tarjottavien tuotteiden tulee täyttää niitä koskevat tyypin I ympäristömerkin vaatimukset. Vaatimusten täyttyminen tulee todentaa tarjouksen yhteydessä toimitettavilla selvityksillä tai ympäristömerkillä. Tyypin I ympäristömerkillä tarkoitetaan riippumattoman tahon sertifioimaa vapaaehtoista, useisiin kriteereihin ja elinkaariajatteluun perustuvaa merkintää, kuten esimerkiksi Joutsenmerkki ja EU-Ecolabel. (Kriteeri ei koske värillisiä kopiopapereita tai -kartonkeja tai arkistopaperia (valkoinen A4 80g)
 - Tarjottavien tuotteiden materiaalien tulee olla lähtöisin ekologisesti tuotetusta metsästä. Tuotteilla tulee olla PEFC- tai FSC-sertifiointi tai niiden vastaavuus kyseisiin sertifiointeihin tulee esittää lataamalla selvitys.
 - Ladattava arvioitavaksi ” Tarjoajan vastuullisuus ja ympäristösuunnitelma”, maks. 5 pistettä
 - 5 p: Toiminnassa on otettu huomioon lainsäädännössä vaaditut ympäristöasiat ja ympäristöasiat on tiedostettu sekä niistä on tehty toimintaohjeet. Lisäksi tarjoajalla on ympäristövastuuraportti, -sertifikaatti tai -strategia laadittuna ja ladattuna liitteeksi. Tarjoajalla on kestävän kehityksen suunnitelma, suunnitelmaa toteutetaan sekä seurataan. Suunnitelma sisältää arviointimenetelmät sekä johdonmukaisen kuvauksen kestävän kehityksen edistämiseksi
 - Pisteytettävänä ”Tarjoaja sitoutuu Työllistämisvelvoitteen toteuttamiseen”, maks. 5 pistettä (kyllä = 5, ei = 0)

Pohjois-Karjalan hankintatoimi

3. helmikuu 2021 · 🌐

Meille tulee silloin tällöin kyselyitä, "missä hankintapäätös viipyy"? Päätös pyritään aina tekemään mahdollisimman pian, mutta työvaiheita sitä ennen on useita ja muuttuvia tekijöitä voi tulla matkan varrella. Tilaajilla on myös erilaisia prosesseja hyväksynnän antamiseksi, jolloin saatetaan joutua odottamaan lupaa hankintapäätökselle. Tarjoajille on myös annettava riittävästi aikaa mahdollisiin täsmennyksiin.

Pohjois-Karjalan hankintatoimi

24. elokuu 2022 · 🌐

Julkiset hankinnat ja siten myös siihen liittyvät asiakirjat ovat pääosin julkisia. Asiaan vaikuttaa mm. se, onko asiakirjojen tiedustelija joku tarjonneista vai kokonaan ulkopuolinen hankintaan nähden. Myös hankinnan meneillään olevalla vaiheella on merkitystä.

Asiakirjojen julkisuudesta:

Mikä vaikuttaa hankintapäätöksen aikatauluun?

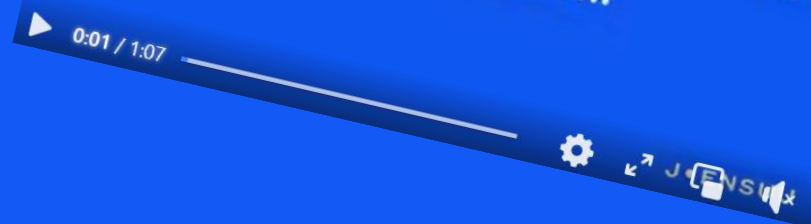
Pohjois-Karjalan hankintatoimi

9. syyskuu 2022 · 🌐

Huomasitko tarjouspyynnössä jotain sellaista, josta haluaisit kysyä lisää? Oheisella videolla kerromme siitä, miten voit jättää kysymyksen avoimena olevaan tarjouspyyntöön, ja miten vastaukset tulevat tarjoajien nähtäväksi.

Kuinka kysymysten lähettäminen tarjouspyyntöön onnistuu ja miten näet vastauksen?

KIITOS!

<https://www.facebook.com/pohjoiskarjalanhankintatoimi/>
paivi.k.halonen@joensuu.fi

J • ENSUU